

GÜNAY BAXŞIYEVA ŞƏRAFƏDDİN QIZI

gunayrzali@gmail.com

Bakı Dövlət Universiteti

23 Akademik Zahid Xəlilov küçəsi

UİLYAM QOLDİNQİN "PİRAMİDA" ROMANINDA CƏMIYYƏTİN SOSIAL PİRAMİDASININ ƏKSI

Xülasə

Məqalə görkəmli ingilis yazıçısı Uilyam Qoldinqin "Piramida" romanında ingilis cəmiyyətinin sərt iyerarxiya sisteminin necə əks etdirilməsinin tədqiqinə həsr edilmişdir. Əsərlərində daha çox insanın daxili aləminə köklənən və insanın özünükəşfi və dərki mövzularını işıqlandıran Uilyam Qoldinq yaradıcılığında "Piramida" romanının xüsusi yeri ondan ibarətdir ki, bu əsər onun ən sosial romanlarından biridir. Məqalədə müəyyən edilmişdir ki, piramida mətnin bədii əsasında semantik səviyyələrin sonsuz çoxluğunda inkişaf edən xətdə artır və ətraflı təhlil zamanı münaqişənin qurulması, romanın hissələrə bölünməsi, fəlsəfi planlı ideyalar səviyyəsində piramidanın "kölgəsi" görülməyə bilər. Mətnin kompozisiyasında bu özünü romanın üç hissədən ibarət olması şəklində göstərir. Konflikt baxımından isə əsərdə üç sevgi üçbucağı vardır.

Romanda təsvir olunan Stilborn adlı əyalət şəhəri ölü, qəmgin, absurd şərtlər və məhdudiyətlər çərçivəsində batmış İngiltərənin mərkəzidir və burada piramidanın həndəsi silsiləyə tabe olunmuş və azaldıqca ümumi mərkəzə çatan hissələrdən ibarət olan sərt iyerarxiyası insan cəmiyyətinin strukturu üzərinə köçürülmüşdür.

Məqalədə piramidanın əsasını təşkil edən üçlük prinsipinin roman mətninin kompozisiyasında, münaqişələrin strukturunda necə təkrarlanmasına nəzər salınmış, Qoldinqin ingilis cəmiyyətinin sosial piramidasının insan ruhu üçün öldürücü və məhvəddici xarakterdə olması nəticəsinə gəlmiş müəyyənləşdirilmişdir.

Açar sözlər: Uilyam Qoldinq, piramida, misirşünaslıq, pritça, cəmiyyət

"Piramida" (1967) romanının adının tənqid və oxucular tərəfindən interpretasiyası zamanı, adətən çətinliklər baş verir və bu məsələnin həll edilməsi adı ilə əlaqəli olmayan romanın təhlili zamanı əsas hesab edilir. Lakin başlıq - əsərin mənalı tərkib hissəsinin bir konsentrasi, mətnin bədii əsasında semantik səviyyələrin sonsuz çoxluğunda inkişaf edən yaydır. Buna görə də, ətraflı təhlil zamanı münaqişənin qurulması, romanın hissələrə bölünməsi, fəlsəfi planlı ideyalar səviyyəsində piramidanın "kölgəsi" izlənilir. "Piramida" fonu obraz sistemini, həndəsi

“piramida” fiqurunda təkrar olan üçbucaqların üçlüyü prinsipini onlara daxil edən daimi motivlər kompleksini əhatə edir və təşkil edir. “Piramida” tərifinin fəlsəfi və simvolik anlamı romanda baş verən hadisələrin bir ox ətrafında cəmləşməsidir, özü də bu halda, U.Qoldinqin uzun müddət Qədim Misir mədəniyyəti ilə maraqlanması, Piramida dedikdə, dəfn funksiyasını yerinə yetirən və hər şeydən öncə, Qədim Misir dünyası ilə əlaqəli olan müəyyən formalı memarlıq abidəsi, yəni oturacaq kimi kvadrat və təpələri birləşən üç üçbucaq nəzərdə tutulur. Fəlsəfə, ədəbiyyat və okkultizm tarixində, piramida yuxarıda göstərilmiş xüsusiyyətlərdən başqa, aşağıdakı obraz-ideya sırasından siqnal verir: ölüm mövzusu və ölümsüzlüyün birləşməsi. “Mistik mərkəz”. “Müqəddəs dağ”. “Günəş simvolikası”. “Hər şeyin başlanğıcı” (5, 376) və nəhayət, əsər: “Təpənin oturacaq birləşməsi alovu, ilahi səmimiliyi və yaradıcılığın üçlük prinsipini əks edən piramidanın üçbucaqlı kənarlarını təşkil edir. Buna görə də piramida yaradıcılığın üç istiqamətində bütün prosesi təcəssüm edən simvol kimi təhlil edilir” (7, 396-397).

Müharibədən öncəki İngiltərədə kiçik provinsial şəhəri təsvir edən bu roman, ənənəvi Qoldinq manerasında– birinci şəxsdən rəvayət formasında qarşımıza çıxır. Təhkiyəçi kimi öz həyatından üç zaman fraqmentini xatırlayan Oliver çıxış edir, fraqmentlər müvafiq olaraq romanın fəsillərini təşkil edir. Qoldinq öz qəhrəmanını orta təbəqədən seçir: Oliver, orta məktəbi yenicə bitirmiş və artıq Oksforda daxil olmuş bir gəncdir. Şəhər ierarxiyasında kifayət qədər yüksək mövqə tutan valideynlərinin bir az kapitalı var, Oliver isə yüksəlmək və həyatda uğur qazanmaq arzusundadır. Birinci hissədə Oliver hələ çox cavan, on səkkiz yaşlı, əlçatmaz xəyallarda uçan və özünə sərfəli partiya tapmış İmocənə qarşı platonik və şəhər carçısının qızı Evi Babakumba qarşı cismani sevgidən iztirab çəkən oğlandır. Qoldinq birinci fəsildə klassik sevgi üçbucağını təsvir etsə də, sonradan bu üçbucaq dördbucağa çevrilir: Oliver - İmocən - Evi - Robert. Baş qəhrəman ərə getməyə hazırlaşan İmocən Qrantliyə aşıqdır, lakin onun sevgisi qarşılıqsızdır. Ancaq bu hissənin mərkəzi fiquru kasıb ailədən olan az təhsilli qız Evi Babakumdur. Həm Robert, həm də Oliver Eviyə sevgi duyğusu bəsləyirlər, çünki Evi görünüşcə çox cəlbedicidir. Robert və Oliver aralarındakı sinfi fərqdən dolayı uşaqlıqdan bəri bir-birlərinə nifrət edirlər. Evinin isə faciəsi ondadır ki, aşağı sosial statusuna görə heç kim ona insan kimi, şəxsiyyət kimi yanaşmır. Oliverin Eviyə cismani ehtirası gözlərini dumanlandırırsa da, Stilbornda və hər yerdə bu qədər əhəmiyyətli olan sosial bərabərsizlik ona mane olur, yenə də sosial bərabərsizlik və məhrumiyət ucbatından Evinin təhsilsizliyi Oliverdə nifrət doğurur. Beləcə Oliver üçün Evi sadəcə istək obyektı olaraq qalır. Məhz bu əsasda Oliver anlayır ki, Robert Yuen, Kapitan Uilmot və doktor Cons Evidən cinsi istəklərini təmin etmək üçün istifadə edirlər. Evi isə onu istifadə edən bütün kişilərə acıyaraq cavabında onlardan sevgi və mərhəmət istəyir. Ancaq Stilbornda bunu heç kimdən ala bilməyən Evinin doktor Consla münasibətinin üstü açılan zaman baş verən qalmaqaldan sonra Londona çıxıb getməkdən və sevgi axtarıqlarını orada davam etdirməkdən başqa əlacı qalmır.

Oliverin nəzərində Evi romantik sevgilisi İmocenlə tam bir ziddiyyət təşkil edir. Sosial statusu Evinin imkanlarını məhdudlaşdırır və onun həqiqi və səmimi sevgi tapmasına imkan vermir. Evi Babakumbun şəxsində yazıçı fiziki sevgini, Oliverin ruhunda cavablandırılmayacaq bir ehtirası təsvir edir. Bu fiziki sevgi məmnunluq və xəyal qırılıqlığı ilə sona çatır.

İkinci hissədə tətillə vaxtı doğma şəhərinə səfər edən və burada həvəskar operanın şit-meşşan quruluşunda iştirak etməyə məcbur edilən tələbə Oliverdən söhbət gedir. Qoldinq şəhərin mədəni həyatında müəyyənədici rol oynayan həvəskar opera teatrını təsvir edir. Bu hissədəki əsas fiqur, artıq Stilbornadakı varlı və nüfuzlu şəxslərdən biri olan cənab Kleymorun həyat yoldaşı olmuş İmocen Qrantlidir. Oliver yenə də İmoceni sevir, amma Qoldinq İmocenin romantik obrazını dağıdaraq, onun daxili boşluğunu göstərir. İmocen ilə müqayisədə Evi daha yüksək mövqedə qalır: Evi, açıq olmasa da, şəxsiyyətdir, İmocen isə yüksək dairələrə can atan soyuq və boş insandır. O, Oliverin özündə bəslədiyi və bu hissənin sonunda azad olduğu bir xəyal, illuziyadır. Qəhrəman, musiqinin və həvəskar tamaşanın rəhbəri İvlin de Treysinin müdrik məsləhəti sayəsində saxta sevgidən xilas olur. İmocen və cənab Kleymorun opera duetini dinləyən Oliver İmocenin heç də ideal olmadığını başa düşür. O görür ki, bu gözəl qız qürurlu və narsistdir. Qoldinq İmocenin imicini ustalıqla dağıdır: musiqi qəhrəmanın mənəvi boşluğunu ortaya qoyur. Beləcə birinci fəsildə sevgi mövzusu önə çəkilirsə, ikinci hissədə yazıçı solum, cəmiyyət mövzusu üzərində dayanır.

Və nəhayət, romanın üçüncü hissəsində yazıçı Stilbornu uğursuz həyatı olan musiqi müəlliməsi, miss Doliş-Prujinkanı xatırlayan qırxyaşlı Oliverin gözləri ilə görməklə musiqi mövzusunun təqdim edir. Bu hissə "Piramidanın içərisində." adlanır və demək olar ki, Oliverin uşaqlığından bəhs edir. Oliver Prujinka ləqəbli Klara Sesiliya Doliş ilə musiqi məşğələlərini xatırlayır. Bu hissədə artıq ailəsi və övladları olan və yetkin bir adam olan Oliver Stilborna gəlir. Miss Dolişin öldüyünü öyrəndikdən sonra onun qəbrini ziyarət edir. "Cənnət musiqidir" epitafını oxuduqdan sonra Oliver miss Doliş ilə dərslərini xatırlayır. Əsas personajın obrazı burada Miss Doliş və onun sürücüsü Henrinin faciəli sevgi hekayəsi vasitəsilə ortaya çıxır. Henri evli və kasıb idi, amma buna baxmayaraq miss Doliş onun ailəsini öz evində himayə elədi. Miss Doliş bu qarşılıqsız sevginin əzabına bacardığı qədər dözdü, ancaq nəticədə tənhalığa dözməyərək və öz faydasızlığını dərk edərək ruhi xəstəlik tapdı. Henri isə məlum oldu ki, ehtiyatlı və pragmatik bir insandır, o miss Dolişi sevmirdi, sadəcə müəyyən bir ana qədər onun mövqeyindən istifadə edirdi. Beləliklə, miss Dolişin qəbri yanında dayanan Oliver də heç vaxt onu sevmədiyini başa düşür (6, 570).

Piramida dəfn yeri kimi implisid olaraq sərhədləri ilə romanda baş verənləri əhatə edən şəhərin adında da göstərilir. Stilborn ingiliscə "stillborn" – ölüdoğulmuş deməkdir və romanın kontekstində bu ad artıq təsadüfi deyildir. İngiltərənin əyalət şəhəri – bu U. Qoldinq tərəfindən aşkar edilmiş, ölü, qəmgin, absurd şərtlər və

məhdudiyətlər çərçivəsində batmış İngiltərənin mərkəzidir. “Mərhəmətli” qədimi viktorian İngiltərə torunda Oliverin musiqi istedadı, Evinin qadın naturası donur və ölür. Qoldinq adları da təsadüfi seçmir: Evi Bibliyadakı ilk qadın – Həvvanın adından götürülmüşdür və romanda incəliyin təcəssümü funksiyasını daşıyır. Burada musiqi müəlliməsinin, tənha qarımış qızın – miss Doliş Prujinkanın yeganə sevgisi tapdandır. “Piramida” – U. Qoldinqin zaman və məkan baxımından yeganə “aktuallaşdırılmış” romanı, İngiltərə cəmiyyətinin sosial piramidasına qarşı yönəldilməkdən çox, onun cəmiyyət üçün özlü və öldürücü ruhunu müəyyən edir.

Müəllif tam şüurlu olaraq, “ölü şəhəri” Entoni Trollop adlı ingilis yazıçının “Barçester seriyası”na (1855-1867) həsr olunmuş Barçester şəhəri yaxınlığında təsvir edir. Növbəti dəfə, E.Trollopla (1, 100), ingilis əyalətinin obraz və əxlaqların təsviri ilə məşhur olan müəlliflə gizli polemikaya girən U. Qoldinq əsərin effektiv hərəkət xəttinin zərərinə olaraq Trollopun “həqiqətə uyğun təsvir” prinsipinə yalnız zahirən riayət edir. Lakin adi hadisələr planının dərinliyində yatan baş verənlərin qəlbləri parçalayan və ürəkləri donduran daxili tragizmi, oxucunu yumşalmağa qoymur, əksinə Stilbornun ləyaqətli bataqlığından dəhşətə gətirir: “Biz özümüz faciəyik, heç ağılımıza gəlməzdi ki, bizə katarsis lazımdır” (6, 481).

Memarlıq abidəsi kimi ehram ruhu tərک etmiş adamın bədən qişasının toxunulmaz olaraq saxlanması üçün nəzərdə tutulmuş bir məqbərədir. Qədim Misirdə ölənlərin kultu əsasında “maddi kimi düşünölmüş, ölənin axirət həyatında uğuru üçün qayğı ilə bədənə saxlanması can atma vardı (8, 277) və şübhəsiz ki, U. Qoldinq “piramida” tərifinin dərk edilməsi zamanı şərtsiz olaraq onun mədəniyyətinə əsaslanırdı. “Konservləşdirilmiş” Stilborn – bu içərisində insanlar deyil, yalnız balzamlanmış qişalar gəzən müasir Piramidadır, oradakıların heç ağına gəlmir ki, onlar çoxdan ölüb və birdəfəlik verilmiş qaydaları olan oyunu oynamağa davam edirlər.

Piramidanın həndəsi silsiləyə tabe olunmuş və azaldıqca ümumi mərkəzə çatan hissələrdən ibarət olan sərt iyerarxiyası onun yuxarıda göstərilmiş xüsusiyyətlərinin insan cəmiyyətinin strukturu üzərinə köçürölməsinə gətirib-çıxarmışdır. Sosial Piramida – ənənəvi quruluşun təməl daşı və baza prinsipidir, yəni “ingilisliyin” – sosial və peşəkar, ailə və cinsi xurafatın qəhrəmanların düşüncə tərzi və hərəkətlərini kəskin şəkildə idarə etdiyi romanda təsvir edilir. “Piramida” romanından on üç il sonra verdiyi müsahibələrdən birində U. Qoldinq ingilis cəmiyyətinin sabitlik və dəyişilməzliyini qeyd etmişdi: “Mənim fikrimcə, ingilis cəmiyyətinin piramida quruluşu hal-hazırda da mövcuddur və onun qorxusu məndə, ürəyimdə, tək ağımda deyil, həm də emosiyalar, ruhumda unudulmaz iz qoyub” (9, 188).

Ədəblər və ənənələr sərđabəsindən gələn Stilborn “fikri”, Stilborn “səsi” insana onun tanışlıq dairəsini göstərir; onun davranışını diktə edir. Hətta həqiqi “musiqiçilər olan Oliverin valideynləri də “Stilborn” oyununun qaydalarına tabe olurlar: “Kiməsə təəccüblü gəlsə də, mən onların qərarı ilə, musiqi ilə özüm üçün

məşğul olacaqdım” (6, 536). Yaxud əsərdən başqa bir misal gətirək: “Mənim incə anam, yeni şlyapa, görüş, əl hərəkəti, üz ifadəsinin nə bildirdiyini təxmin edərək saatlarla kiseyi pərdə arxasında durardı” (6, 537).

Sosial, mədəni və pul çərçivələri Oliverin tanıdığı dünyanı sərt şəkildə, bərabər olmayan və əzəldən bir-biri ilə barışmayan iki hissəyə bölür: Məsələn mister Dolişin var-dövləti olduğuna görə və onun hesabına ətrafdakılar özlərinin yüksək incəsənətə aidiyyətlərini hiss etdiklərinə görə Stilbornda ona hər şeyi bağışlayırdılar (6, 525). Romanın səhifələrində Oliverin nəzərində belə bir epizod canlanır: “Mən gözlərimi ondan, Evidən çəkdim və şəhərə baxdım. O, qızılağac cəngəlliyinin kölgəsi ilə işıqlandırılmışdı və rəngarəng, sakit idi [...] Və birdən mən sadəcə hiss etdim: orada və burada, iki bölünmüş dünya var. Orada onlar İmocenlə, rəngli mənzərədə təmiz haldadırlar. Burada – o, bu əşya, çürüntü iyi gələn, sümüklərlə, amansızlıqla gəmirilmiş yerdə – təbiətin “tullantı” yerindədir (6, 460). Hətta ədəbli cəmiyyətin rəngli mənzərəsində belə artıq uşaqlıqdan Oliver tərəfindən dərk edilən aydın iyerarxiya var.

Beləcə əsərin adının mənalardan daha biri aydınlaşır, romanın əvvəlində zülmətdən şəhərin üzərinə tədricən Stilborn sakinlərinin həyatını bitirən sosial Piramidanın kölgəsi düşür. Oliver və rütbəsinə görə ondan yüksəkdə olan Robert Yuen heç vaxt şəhər carçısının qızı Evini sevə bilməyəcəklər; Evi isə, öz ecazkar səsinə baxmayaraq, kilsə xorunda oxuya bilməz; Bakaley döngəsinin sakinləri şəhər həvəskar teatrında iştiraka heç vaxt buraxılmayacaqlar, bütün “təbiiyəli” ailələrdən olan uşaqlar isə istisnasız olaraq miss Doliş-Prujinkanın dərslərinə getməlidir.

Piramidanın əsasını təşkil edən üçlük prinsipi mətnin kompozisiyasında, münaqişələrin strukturunda təkrarlanır. Mətnin kompozisiyasında bu özünü romanın zaman aralığı və əsası təşkil edən mövzu ilə ayrılmış, lakin bir nöqtədə - Stilbornda birləşən üç hissədən ibarət olması şəkildə göstərir. Konflikt baxımından isə əsərdə üç sevgi üçbucağı: Oliver- İmocen – onun həyat yoldaşı; Oliver- Evi -Henri Yuen; miss Doliş-Prujinka – Henri –Henrinin həyat yoldaşı vardır. Nəhayət, hər mövzunun daxilində, ingilis alim Don Kromptonun gördüyü kimi, üç bir-birinə zidd olan baxış tərziləri var: musiqi mövzusunda tədqiqatçı klassik musiqi (Oliver, miss Doliş), caz (Evi Babakum) və komik opera (Stilbornun həvəskar teatri) janrlarını ayırır; cəmiyyət müvafiq olaraq üç sinfə bölünür: aşağı (babakumlar), orta (Doliş, Oliverin ailəsi) və yüksək (Yuenlər, İmocen və həyat yoldaşı); sevgi duyğusunun özü də üç tərəfdən göstərilir: həvəs (Oliver, Henri -Evi), sublimasiya (Oliver-İmocen) və məyusluq (miss Doliş - Henri). “Sxematik olaraq, kvadrat roman piramidasının əsasını təşkil edirsə, onun tərəfləri üçbucaq formasında olmalı və bu mövzulardan hər biri də üçtərəfdən təqdim edilə bilər” (2, 55-56).

Piramida – donmuş həyatın simvoludur və onun paradoksal cazibəsi ondan ibarətdir ki, o sərdabə, ölümün sığınacağı olsa da, eyni zamanda zamanı dondurur və beləliklə həyat uğurunda mübarizə aparır: “Misirlilərin nəyi nəzərdə tutduqlarından asılı olmayaraq, onlar həyat və ölümü mümkün qədər işıqlandırılmış yol ilə aparır.

Onların dəfn mərasimi, onların qəbirləri və tutqun heykəlləri, onların baxarkən heç kəsin gözünü dincəldə bilmədiyi büstləri, divar naxışları ilə işıqlandırılmış zülmət dəhlizləri, onların sümükləri, dərisi və çürüməkdən qaçmaları – tək "memento mori" deyil. Bu həm də, "memento vivere"-dir. Mən onların qalıqlarında, arxeologiya və incəsənət vasitəsilə mənim özümün zülmətə qəmli baxışımı, həyat uğrunda coşqun mübarizəmi görə bilirəm"(4, 81).

Stilborn – bu İngiltərənin donmuş qəlibidir, lakin məhz burada miss Dolişin atası "Cənnət – bu musiqidir" sözlərini deyir. Sonradan həmin bu sözlər miss Dolişin bütün həyatını ümitsizcəsinə həsr etdiyi Henri tərəfindən onun qəbrinin üstünə həkk edilir. Göründüyü kimi yenə də piramida mövzusu – həyat və ölüm rəmzləri birlikdədir (6, 534). Məhz Stilborn həmin yer olur ki, burada ixtisasca "musiqiçi", həyatda isə "yaxşı insan" olan Oliver dünyaya gəlir. Məhz Stilbornun küçələrində qəribə musiqi adamlarının kölgələri gəzişir: mister Doliş, şarmançalan mister de Treysi, Oliver ailəsi, miss Doliş – "musiqi qulu"(6, 552). Stilbornun sərdabə-piramidasının divarları arasında Musiqi üçün, digər əbədi dünya üçün üzgünlük doğulur. Həqiqətən də "Piramida" Uilyam Qoldinqin nəinki ən sosial, həm də ən musiqili romanıdır (Şopen, Doulend, "Qaraçı romansı", Mendelson, Bax, Kreysler, Stravinski, Paderevski, Korto, Kazals, Gendel, kilsə himnləri – romanın musiqi "fonunu" formalaşdıran və Oliverin "çalışan düşüncəsinin" musiqili hissəsini nümayiş etdirənlərin tam olmayan siyahısıdır).

Özünün sosial piramidasının musiqi qanunlarına riayət edən "ölü doğulmuş" Stilborn da öz sakinləri ilə birgə özünəxas şəkildə musiqili idilər. Oliver düşüncələrində bu belə əks olunur: "Və mən kədərlə xatırlayıram ki, Yuenlər həmişə milad bayramında mənə nəsə hədiyyə edirdilər. Həmçinin büllur piramida ilə eyni ahəngdə hərəkət edirdilər" (6, 538). Şəhər sakinləri isə həvəskar opera teatrının tərbiyəsiz və istedadsız tamaşalarına aludə idilər və burada "Stilborn sakinlərinin tam yarisı "Baqqal dalanı" və "Dəyirman" kimi yerlərdə yaşadıklarına və kasıb olduqlarına görə mexaniki ixtisara düşürdü". Evi isə oxusa da və istənilən kəsin ağılı başından ala bilsə də onun xorda hətta dayanmağa belə kiçik bir şansı yox idi" (6, 480).

Romanın adı – "Piramida" romanının bədii dünyasının Qədim Misir mədəniyyəti ilə əlaqəsini göstərən heç də yeganə işarə deyildir. U. Qoldinqin yaradıcılıq metodu üçün bir o qədər də xarakterik olmayan epiqraf da oxucunun diqqətini Qədim Misir mövzusunə doğru yönəltməkdə davam edir (10, 95):

İnsanlar arasında yaşamaqla, məhəbbətdə canfəşanlıq et,
Çünki məhəbbət – ürəyin başlanğıcı və sonudur
Ptahhotepin nəsihətlərindən (6, 389).

Epigrafın proqnozlaşdırıcı funksiyası məhəbbət mövzusunun digər mövzular üzərində dominant olmasında, daha doğrusu müasir insanların Misirin tutqun rəngli piramidalarının dərinliklərindən gələn bu çağırışına nə qədər kar qalmasında və

“məhəbbətdə canfəşanlıq etmək” qərarına gələnlərin nə qədər amansız cəzalanmalarında özünü göstərir, ona görə ki, məhəbbət “ölü doğulan” həyatın sonu və insanlara və özünə qarşı nifrətə dönən əbədi əzabın başlanğıcı olur. Prujinkanın dəliliyi və Evinin abırsız laqeydliyi onların “insanlar arasında” “məhəbbətdə canfəşanlıq etməyə” cəsarət etmələrinin cəzasıdır; hətta musiqiçi Oliver belə onlara qarşı kordur, o, romanın sonunda hazırkı dövrdən olan Qoldinq qəhrəmanları üçün klassik olan kredoya gəlib çıxır: “... mən başa düşdüm ki, [...] daimə hər şeyə görə məqbul olan qiyməti ödəyirəm” (6, 573).

C. Jandan özünün U.Qoldinq yaradıcılığa həsr edilən monoqrafiyasında haqlı olaraq qeyd edir: “Qoldinqin misirşünaslığı həmişə “Piramida” romanında olduğu kimi bir o qədər də məhdud olmayan əhatə və forma vasitəsilə onun özünün şəxsi dünyası, İngiltərədə olan vəziyyət haqqında bitkin ictimai məruzəsinin yaradılmasına olan tendensiyasından irəli gələn cəlbədicə elmi və fərdi aludəçilik olmuşdur” (3, 65). Lakin romanın xronotopu nisbətən qeyri-müəyyəndir və onu şərti olaraq konkret məkan və zaman koordinatlarına bağlamaq olar. Bu mənada Stilborn Qoldinqin doğma şəhəri əsərdə təsvir olunan zaman isə İkinci Dünya müharibəsi ərəfəsidir. Buna baxmayaraq, Qoldinq üçün klassik olan təsvir edilən həqiqətin universallaşdırılması bəzən pritçaya oxşar süjet, spesifik problematika, bəzən hər birinin müəyyən bir ideya funksiyasını daşdığı personajların sayının məhdud olması və nəhayət romanın onun başlığına uyğunluğu sayəsində yaranır. Piramida dövrləri əlaqələndirir və buna görə də romanı zamandankənar orbitə çıxarır.

Summary

Presentation of the social pyramid of society in “The Pyramid” novel by William Golding

Gunay Bakshiyeva

This paper is concerned with the study of presentation of the strict hierarchy of English society in the novel “The Pyramid” by the outstanding writer William Golding. The peculiarity of “The Pyramid” lies in the fact that it is one of the most social novels of the author, due to the fact that William Golding mainly focuses on the inner world and self-understanding of a person. This article determines that the pyramid increasingly grows up in an infinite number of the semantic levels on the fiction basis of the text and in the detailed consideration it is possible to see the conflict as well as division of the novel into separate parts and the shadow of the “pyramid” at the level of philosophical ideas. In the composition of the text, this manifests itself in the fact that the novel consists of three parts. In terms of conflict, there are three love triangles in the novel.

The provincial city of Stilborn, described in the novel, is the center of England, sunk by dead, sad, absurd conditions and restrictions, where the geometric chain of the pyramid is subordinated to a rigid hierarchy of parts that descends to a common center.

This article presents the iteration in the composition of the text, the Trinity principle in the structure of the conflict in the novel, which is the basis of the pyramid, and it was found out that the social pyramid of the English society has the destructive and devastating effect on the spiritual component of people.

Key words: William Golding, pyramid, Egyptology, parable, society

РЕЗЮМЕ

ОТОБРАЖЕНИЕ СОЦИАЛЬНОЙ ПИРАМИДЫ ОБЩЕСТВА В РОМАНЕ УИЛЬЯМА ГОЛДИНГА «ПИРАМИДА» БАХШИЕВА Г.Ш

Статья посвящена исследованию отображения жесткой иерархической системы английского общества в романе выдающегося писателя Уильяма Голдинга «Пирамида». Особое место романа «Пирамида» в творчестве Уильяма Голдинга, который в своих произведениях в основном уделяет внимание внутреннему миру и самопознанию человека, состоит из того, что этот роман один из самых социальных романов автора. В статье было определено, что пирамида возрастает по восходящей линии в бесконечном множестве семантических уровней на художественной основе текста, и при детальном разборе можно увидеть конфликт, разделение романа на части, «тень» пирамиды на уровне философских идей. В композиции текста это проявляется в том, что роман состоит из трех частей. С точки зрения конфликта, в произведении три любовных треугольника.

Провинциальный город Стилборн описанный в романе, - это центр Англии, погрязший в мертвых, печальных, нелепых условиях и ограничениях, где геометрическая цепь пирамиды подчинена жесткой иерархии частей, спускающихся к общему центру.

В статье рассмотрено повторение в композиции текста, структуре конфликта романа принципа троицы, составляющего основу пирамиды, установлено, что социальная пирамида английского общества оказывает уничтожающее, убийственное воздействие на духовную составляющую людей.

Ключевые слова: Уильям Голдинг, пирамида, египтоведение, притча, общество

Ədəbiyyat:

1. Biles I. J. Talk: Conversations with William Golding. N.Y., 1970, 112 p.
2. Crompton D. A View from the Spire. William Golding 's Later Novels. Oxford, 1985, 199 p.
3. Gindin J. William Golding. L., 1988, 124 p.
4. Golding W. Egypt from My Inside // Golding W. The Hot Gates and Other Occasional Pieces. N. Y., 1965, 175 p.
5. Vries Ad de. Dictionary of Symbols and Imagery. Amsterdam, 1984, 515 p.
6. Голдинг У. Шпиль. СПб., 2000, 464 с.
7. Керлот Х.Э. Словарь символов. М., 1994, 608 с.
8. Коростовцев М.А. Религия Древнего Египта. СПб., 2000, 464 с.
9. Кузнецова А. И. Пространственные мифологемы в творчестве У. Голдинга: Дис. ... канд.фил.-наук. Москва, 2004, 232 с.
10. Поучение Птахотепа // Поэзия и проза древнего Востока. М., 1973, 736 с.

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 16.02.2022

Çapa qəbul olunma tarixi: 28.02.2022

Rəyçi: prof Cəlil Nağıyev
tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur